

Pedagogisch sensitieve leraren werken aan brede onderwijsopbrengsten en doen dat in samenwerking met elkaar!

Anouke Bakx

Kinderen gaan naar school om iets te leren. We toetsen met observaties en testen om na te gaan of ze dat geleerd hebben waarvan wij denken dat het goed is en gaan daarmee door naar het volgende onderdeel, onderwerp of vaardigheid. De laatste jaren zijn we, onder andere door de invoering van opbrengstgericht onderwijs, mogelijk wat doorgeslagen in het resultaatgericht werken en het toetsen van resultaten. Meer aandacht voor het werken vanuit pedagogische sensitiviteit kan ons helpen terug te gaan naar de basis en weer meer te kijken naar het welbevinden van kinderen en wat kinderen nodig hebben om zich goed te ontwikkelen.

Professor Gert Biesta geeft aan dat het onderwijs drie doelen heeft

- (1) kwalificatie: verwerven van kennis en vaardigheden
- (2) socialisatie: voorbereiding op de toekomstige rol in de maatschappij
- (3) subjectivering: persoonsvorming, zoals het goed leren omgaan met verantwoordelijkheid

De laatste jaren lijkt het Nederlandse onderwijs wat te zijn doorgeslagen in de richting van kwalificatie, wat ten koste is gegaan van socialisatie en subjectivering.

KINDEREN ZIJN GEEN KNEEDBARE OBJECTEN

Natuurlijk gaan leerlingen naar school om iets te leren. Dat is en blijft de primaire taak van het onderwijs. Echter, als het basisonderwijs alleen

maar gericht is op 'leren', dan wordt aan veel andere aspecten van de ontwikkeling van kinderen voorbij gegaan. Echter, als er alleen uitgegaan zou worden van de behoeften van kinderen zonder een curriculum of leerlijnen, dan wordt er aan de kwalificatiefunctie van het onderwijs voorbij gegaan. Leerlingen zijn geen objecten die in een bepaalde vorm gekneet kunnen worden. Kinderen hebben een eigenheid, unieke talenten en mogelijkheden. Leraren in het basisonderwijs hebben een unieke kans om in deze gevoelige ontwikkelingsperiode van kinderen bij te mogen dragen aan een goede basis voor elk kind. Dat betreft kwalificatie, maar zeker ook socialisatie en subjectivering. Om dat goed te kunnen doen, is het contact tussen leraar en leerlingen essentieel. De wijze waarop leerlingen gezien, gehoord en benaderd worden, is mede bepalend voor hun welbevinden en legt een basis voor het goed kunnen leren en ontwikkelen. Professor Max van Manen stelt dat de essentie van pedagogische sensitiviteit is: op het goede moment het juiste doen, ook in de ogen van kind. ▶

Essentie van pedagogische sensitiviteit

Karin Diemel van Fontys OSO werkt aan een promotietraject over pedagogische sensitiviteit in het onderwijs. Zij geeft aan dat pedagogische sensitiviteit een belangrijke rol speelt in de relatie tussen leraar en leerlingen. Pedagogisch sensitieve leraren kijken goed naar hun leerlingen, interpreteren de signalen van hun leerlingen op de juiste manier en geven hieraan de aandacht die passend is, op dat moment in die specifieke situatie met die specifieke leerling.

► PEDAGOGISCHE SENSITIVITEIT IN HET WERKEN MET KINDEREN

Ons basisonderwijs is toe aan meer pedagogische sensitiviteit: leraren die kijken en luisteren naar kinderen. Leraren die weten wat elke individuele leerling nodig heeft en op de juiste manier handelen, ook in de ogen van de leerlingen zelf. Als leraren vanuit pedagogische sensitiviteit werken, waarbij zij de optimale ontwikkeling van elke leerling nastreven, dan zullen leerlingen nog beter gaan presteren dan wanneer de focus van de leraar vooral gericht is op opbrengsten.

In het boek 'De pedagogisch sensitieve leraar: werken aan brede opbrengsten', verbind ik het meer instrumentele opbrengstgericht werken met het werken vanuit pedagogische sensitiviteit. Het onderliggende uitgangspunt is dat er door het werken vanuit pedagogische sensitiviteit aan de ontwikkeling van leerlingen, we kunnen werken aan optimale leer- en ontwikkelopbrengsten, of zoals Gert Biesta dat aangeeft aan de drie doelen van onderwijs: kwalificatie, socialisatie en subjectivering.

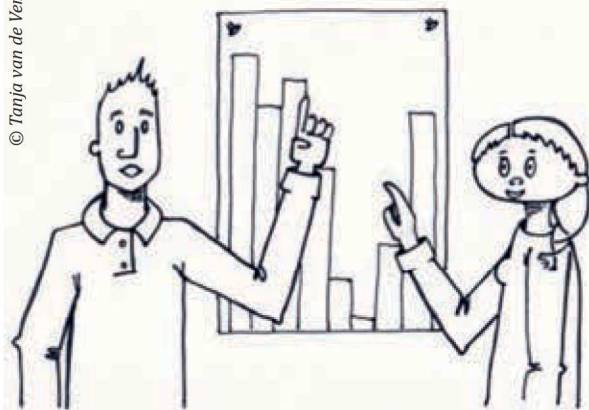
Werken vanuit pedagogische sensitiviteit zorgt voor een goed contact met leerlingen, aansluiting bij hun mogelijkheden, en een positief klimaat in de klas. Als je daar als leerkracht voor kunt zorgen, dan is er geen sprake meer van *óf* (opbrengsten) *óf* (echte aandacht voor leerlingen en hun welbevinden), maar *én én*.

Pedagogische sensitiviteit start met de intentie om vanuit interesse in en aandacht voor leerlingen te

Pedagogische sensitiviteit met behulp van communicatie vanuit de vijf A's

- Aankijken: kijk de leerling aan (tenzij je weet dat het beter is als je dat bij deze leerling niet doet)
- Authentiek: werk vanuit je eigen ik, leerlingen voelen aan als je een kunstje doet of iets zegt dat je niet echt meent
- Aandacht: geef de leerling aandacht en communiceer met aandacht (ben erbij)
- Alert: houd goed in de gaten en reageer tijdig op wat er speelt
- Attent: ben attent naar je leerlingen toe, geef ook die leerling die niet om aandacht vraagt bemoediging en laat zien dat je hen ziet en ziet wat er speelt

© Tanja van de Ven

willen kijken naar wat zij nodig hebben. Sommige leraren hebben dit van nature; we kennen waarschijnlijk allemaal collega's die 'het gewoon hebben'. Maar het is ook in zekere mate te leren!

PEDAGOGISCHE SENSITIVITEIT IN DE SAMENWERKING MET COLLEGA'S

Pedagogische sensitiviteit helpt om het goede te doen in het werken met kinderen en het kan eveneens bijdragen aan een constructieve samenwerking met collega's. Ook voor het omgaan met bijvoorbeeld je duopartner of de schoolleider, kan

Aspecten van optimale feedback	Feed up, back en forward
<ul style="list-style-type: none"> • Verwijs in je feedback naar het doel waaraan gewerkt wordt. 	Feed up: doelgericht 'Waar ga je heen?'
<ul style="list-style-type: none"> • Geef goed aan wat de leerling al goed doet, kan of kent. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Geef goed aan wat de leerling nog niet beheerst. 	Feed back 'Waar sta je nu?'
<ul style="list-style-type: none"> • Geef de leerlingen tips, adviezen om vooruit te kunnen. 	Feed forward 'Wat moet je doen om verder te komen?'

pedagogische sensitiviteit van pas komen om op het juiste moment te zien wat er speelt en daar adequaat naar te handelen.

Zo blijkt het in het onderwijs nog wel eens moeilijk te zijn om elkaar aan te spreken op zaken die niet zo lekker lopen, of bijvoorbeeld om kritiek te uiten op een collega. Pedagogische sensitiviteit kan hierin helpend zijn. John Hattie en Helen Timperley hebben in 2007 een artikel geschreven met de titel 'Power of feedback'. Wereldwijd wordt vanaf toen gebruik gemaakt van de inzichten die zij daarin deelden. Zij geven aan dat goede feedback drie onderdelen bevat:

1. feed up
2. feedback
3. feed forward

Feedback geven aan elkaar: moeilijk of een kans om samen te leren?

Heb je het wel eens meegemaakt dat leerkrachten elkaar onderling feedback geven? Hoe doen zij dat en waar gaat die feedback over? Zijn de drie feedbackvragen van Hattie en Timperley (2007) bruikbaar voor communicatie en feedback tussen leerkrachten onderling? Let maar eens op tijdens (feedbackgesprekken) tussen leerkrachten hoe er gecommuniceerd wordt en welke principes je mogelijk herkent. Interessant wat je dan gaat zien!

Voor het leren van leerlingen is het belangrijk om deze drie elementen mee te nemen.

Deze elementen zijn ook te vertalen in hoe leraren elkaar feedback kunnen geven. In dat geval kan goede feedback aan een collega gegeven worden door bewust de onderstaande vier dingen te doen, zoals beschreven in de linker kolom:

1. Verwijzen naar het doel
2. Aangeven wat de collega al goed kan/doet/laat zien
3. Aangeven waar de collega nog 'winst kan behalen' (ofwel: waar wringt de schoen)
4. Helpen met tips en adviezen om verder te komen

Als je dat in je gesprek inbrengt en je doet dat met toepassing van de vijf A's, dan is de kans groot dat jouw boodschap op de goede manier aangenomen wordt en dat je een opening creëert om van en met elkaar te leren!

DR. ANOUKE BAKX werkt als lector Leren & Innoveren aan Fontys Hogeschool Kind en Educatie. Ze is auteur van het zojuist verschenen boek van uitgeverij Coutinho: De pedagogisch sensitieve leraar: werken aan brede opbrengsten.